

Doç. Dr. İbrahim SARITAŞ - Öğr. Gör. Utku KOÇAK / Sinemanın İdeolojik
Yüzü: Hollywood Filmi Wag the Dog Üzerinden Medya Manipülasyonu ve
Dezenformasyon Gerçeği

DUSTIN HOFFMAN ROBERT DE NIRO

WAG A BARRY LEVINSON FILM THE DOG

Sinemanın İdeolojik Yüzü: Hollywood Filmi *Wag the Dog* Üzerinden Medya Manipülasyonu ve Dezenformasyon Gerçeği

İbrahim SARITAŞ*
Utku KOÇAK**

1. Giriş

Hakikate ulaşma çabası kadim tartışmalardan biri olarak beşerin tarihi içerisinde var olagelmıştır. Orta Çağ'dan Fransız Devrimi'ne, Aydınlanma'dan modern dönemlere gerçeğe ulaşma çabası da birçok evre geçirmiştir. Ancak iletişim imkânlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla gerçek bilgiye ulaşmanın gün geçtikçe hızlı ve kolay olması beklenirken günümüz dünyasında bu daha da zor hâle gelmiştir. Modern insan bilgiye ve gerçeğe ulaşma çabasında büyük duvarlar ve manipülasyonlarla karşı karşıyadır. Özellikle medya araçlarının çeşitlendiği ve yaygınlaştığı dijital dünyada bireyin bu haktan yararlanma düzeyi çok daha vahim bir noktadadır. Modern insan belki de tarihte hiç olmadığı kadar dezenformasyona maruz kalmakta; vesayet savaşları, siyasal, ekonomik ve hukuki manipülasyonlar ayrı birer savaş alanı olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Uluslararası alanda, devletler arasında cereyan eden bu yeni enformasyon savaşları ciddi anlamda artmaya devam etmektedir. Böylece gerçek bilgi, siyasal karar alma mekanizmaları ve güvenlik kavramı üzerinden tekrar ve tekrar manipüle edilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışma özellikle en önemli medya aygıtlarından biri olan sinemayı kullanarak ideolojilerin nasıl bir propaganda yöntemi kullandıklarını ve bireyi kuşatan yalanlarla hakikatin nasıl gizlendiğini aktarmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda ideoloji

* Doç.Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-TV ve Sinema Bölümü Ankara, Türkiye
E-mail: ibrahim.saritas@hbv.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2841-0787

** Öğr. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rektörlük, Ankara, Türkiye
E-mail: utku.kocak@hbv.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0011-4257
DOI: 10.37679/trta.1423568

ve devlet mekanizmasıyla mündemiç sinemanın toplumsal dönüşümdeki gücü üzerinden devletlerin neler yapabildiği analiz edilirken, aynı zamanda Hollywood sinemasının eleştirel örneklerinden biri olan “Wag the Dog” (Levinson, 1997) filminin ideolojik analizi üzerinden günümüz medya dünyasında bilgi dezenformasyonlarının nerelere varabildiği anlatılmaya çalışılacaktır.

2. İdeolojiden Meşru Savaşa Propaganda Köprüsü: Sinema

Toplumsal ve siyasal bağlamda temel bir kavram olarak ideoloji, genelde bir toplumdaki güç dinamiklerini koruma ve meşrulaştırma amacı taşımaktadır. Bir toplumun idealleri doğrultusunda ütopyik bir model oluşturma çabalarını da içerebilir. İdeoloji, toplumun sembolik güçlerini temsil ederek kimliğini belirleyen bir rol oynamaktadır (Mclaren, 1988, s. 183). Bu bağlamda, ideoloji ekonomi ve kültür gibi çeşitli alanlarda belirli bir düzenin sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, ideoloji sadece bir toplumun değerlerini şekillendirme işlevini yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda sosyal normları belirleyerek toplumsal düzenin korunmasını sağlayabilir. Marx, ideolojinin sadece pratik etkisizlikle sınırlı olmadığını, aynı zamanda hakikatin çarpıtılması ve gerçekliğin karşıtı bir illüzyon veya yanılsamaya işaret ettiğini vurgulamaktadır (Marx ve Engels, 2013, s. 79). Marx'ın bu perspektifi, sonraki Marksist düşünürler tarafından detaylı bir şekilde ele alınmış ve kapitalizmin karşılaştığı krizleri aşma kapasitesini açıklamak amacıyla ideoloji kavramına daha fazla odaklanılmıştır. Bu odaklanma süreci, ideoloji kavramında önemli anlam değişikliklerine neden olmuştur. Bu düşünürler, ideolojiyi sadece bir düşünsel yapı olarak değil, aynı zamanda kapitalist sistemin krizlere yanıt verme ve kendi varlığını sürdürme stratejilerini anlama bağlamında ele almışlardır. Bu analiz, ideolojinin kapitalist sistem içindeki evrimini anlamak adına başka bir çerçeve sunmuştur. Dolayısıyla bu perspektif, ideolojinin sadece düşünsel bir olgu olmanın ötesinde, ekonomik, sosyal ve hukukî yapıların içsel dinamikleriyle sıkı bir ilişki içinde olduğunu vurgular (Demirkol ve Kırdım, 2021, s.444).

Ayrıca, kapitalizmin sürdürülebilirliğini sağlama yeteneği, özellikle Frankfurt Okulu düşünürlerinin ilgi alanına girmiş ve meşruiyet üretme becerileriyle bağlantılı hâle gelmiştir¹. Zira Frankfurt Okulundaki genel anlayışa göre kapitalist sistem, meşruiyetini sürdürmek için ideolojik aygıtları kullanarak toplumsal tabanı oluşturmakta ve korumaktadır. Bu sebeple okulun düşünürleri, sözü edilen ideolojik

¹ Frankfurt Okulu üyeleri, Nazi zulmünden kaçarak Almanya'yı terk etmiş ve sonrasında ise Amerika'ya yerleşmişlerdir. Bu okul, özellikle Yahudi kökenli sosyalist Alman düşünürler tarafından kurulmuş olup genel olarak devlet sistemlerinin ve özel olarak Nazizm ve faşizmin kendi çıkarlarını tüm toplum kesimleri tarafından içselleştirmesini anlamaya ve açıklamaya odaklanmıştır (Bulut, 2011, s. 194-195).

aygıtların nasıl çalıştığını anlamaya yönelerek kapitalizmin istikrarını nasıl sürdürdüğünü keşfetmeye çabalamışlardır. Özellikle meşruiyet üretimi ve toplumsal içselleştirmenin analizi, bu düşünürlerin kapitalizmin istikrarını sürdürme yeteneğine dair bir teorik temel oluşturmuştur.

İdeoloji düşüncesini daha fazla sistemleştirmeye ve modernleştirmeye çalışan Althusser, devletin baskı aygıtını oluşturan hükûmet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler gibi kurumların zor kullanarak işlev gördüğünü söylemekte ve bu görüşünü de *Devletin İdeolojik Aygıtları*'nın varlığı kavramıyla vurgulamaktadır (Althusser, 2002, s. 33-34). Bu ideolojik aygıtlar; din, eğitim, aile, hukuk, siyaset, sendikal yapılar, iletişim ve kültür gibi özelleşmiş kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Althusser'e göre, *Devletin İdeolojik Aygıtları* (DİA) ile *Devletin Baskı Aygıtı* arasındaki temel fark, devletin baskı aygıtının zor kullanarak işlemeyle karşılanan bir durumda, DİA'ların ideoloji aracılığıyla etki yaparak bireylerin düşünce ve davranışlarını biçimlendirebilmesidir (Althusser, 2002, s. 34-35). Bir diğer ifadeyle *Devletin Baskı Aygıtı*, genellikle yasal ve fiziksel güç kullanımına dayanarak toplumsal düzeni sağlama amacını taşırken, DİA'lar ise ideolojik süreçler aracılığıyla kültürel, eğitimsel ve medya gibi alanlarda etki yaparak toplumun düşünsel yapısını şekillendirme hedefine yönelirler. Althusser'in bu ayrımı, devletin iki farklı kontrol mekanizması arasındaki temel ideolojik farklılıkları ortaya koymaktadır (Althusser, 2002, s. 35).

Althusser'in ideolojik aygıtlar teorisine göre bakıldığında sinema, toplumsal ideolojiyi üreten ve yaymaya hizmet eden önemli bir mekanizmadır. Sinemanın ideolojik bir aygıt olarak işlev görmesi, seyircilere belirli bir dünya görüşü, değerler ve normlar sunarak onları belirli bir toplumsal düzeni benimsemeye ve yönlendirmeye yol açmaktadır. Bilhassa sinema, görsel ve işitsel unsurları kullanarak izleyiciye toplumsal ilişkileri, cinsiyet rollerini, sınıf ayrımlarını ve diğer ideolojik unsurları aktarmaktadır. Bu doğrultuda yönetmenin, senaristin veya yapımcının kişisel bakış açıları, filmin içerdiği semboller ve metaforlar aracılığıyla seyirciye iletilmektedir. Dolayısıyla sinema, ideolojik bir propaganda unsuru olarak işlev görerek toplumsal düzeni meşrulaştırmada etkili bir rol oynamaktadır.

İdeolojik bir söylemin bilinçli ve isteyerek toplumsal zihne yerleştirilmesi anlamına gelen propaganda ise, genellikle belirli bir düşünce veya ideolojinin benimsenmesini hedeflemektedir. Bu süreç, medya araçları, afişler, sloganlar ve özellikle filmler gibi iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleştirilebilmektedir. Propaganda, genellikle kitleleri etkileme, bir düşünceyi meşrulaştırma ve toplumsal normları şekillendirme amacı taşımaktadır. Bu bağlamda propaganda, bilinçli bir şekilde belirli fikirlerin yayılmasını hedefleyen ve toplumsal zihni etkilemeyi amaçlayan

bir iletişim stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Jowett ve O'Donnell, 2012, s. 2). Propaganda, halkın savaşa olan destek ve bağlılığını sağlamak, düşman algısını şekillendirmek ve toplumun savaş çabalarına etkin bir şekilde katılımını teşvik etmek için de kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, egemen devletlerin savaş dönemlerinde propaganda araçlarına başvurmaları, sadece askeri zafer elde etme hedefini değil, aynı zamanda toplumun genel dünya görüşünü ve savaşa katılımını, savaşların meşrulaştırılmasını ve diğer yandan şiddetin savaş kisvesine bürünmesini etkileyen karmaşık bir sürecin parçasıdır (Altay ve Uğur, 2018, s. 14). Bu bilgiler ışığında savaş temalı filmler, ulusal kahramanlık, vatanseverlik, düşman algısı ve zafer gibi unsurları vurgulayarak savaşın haklılığını gerekçelendirmeyi amaçlamaktadır. Zira sinemanın savaş propagandasındaki rolü, toplumsal değerlerin, ideolojilerin ve şiddetin meşrulaştırılmasının nasıl şekillendiğini anlamak açısından kilit bir öneme sahiptir.

Bugün sadece sinema değil aynı şekilde dünyadaki diğer medya araçları da bu manipülasyon taktikleriyle doludur. Günümüz dünyasında medya araçları propaganda çalışmalarının birer katalizörüne dönüştürülmüştür. Dolayısıyla gerçek bilgiye ulaşmak noktasında ne yazık ki dünden daha kör bir safhadayız. Ancak tekrar olarak sinema ve propaganda ilişkisine dönecek olursak, tarihsel bağlamda tüm ideolojilerin sinemayı bir propaganda aracı olarak kullandığı gerçeğiyle karşı karşıyayız. Örneğin Sovyetler Birliği, sinemayı geleceğin sanatı olarak kabul etmiş ve bu görüşü özellikle eğitim ve propaganda çerçevesinde önemsemiştir (Taylor, 1998, s. 59). Özellikle Sovyetler Birliği'nin eğitim ve propagandadan sorumlu ilk komiseri Lunacharsky ile Lenin, sinemayı diğer sanat dalları arasında en üstün olanı şeklinde değerlendirmişlerdir. Bu yaklaşım, sinemanın propaganda alanındaki etkisinin önemini vurgulamaktadır (Reeves, 2004, s. 4). Örneğin Lenin, 1918'de Devlet Sinema Okulunu kurarak sinemayı önemli bir propaganda aracı olarak görmüş ve böylelikle halkı eğitmek ve bilinçlendirmek amacıyla sinema endüstrisini devlet kontrolü altına almıştır. Bu yaklaşım, sadece kültürel bir ifade biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumun şekillendirilmesinde güçlü bir araç olarak da değerlendirilmiştir. Lenin'in yönlendirmesiyle oluşan Sovyet sineması, "Toplumsal Gerçekçilik" akımını benimseyerek Avrupa ve Amerikan sinemasından ayrılarak ticari ve eğlendirme kaygılarından tamamen uzaklaşmış ve sinemayı yalnızca bir iletişim ve propaganda aracı olarak görmüş, böylece düşüncelerin yayılması amacıyla sinemadan yararlanarak farklı temaları, konuları ve anlatım özelliklerini bir araya getirmiştir (Altay ve Uğur, 2018, s. 20).

Devlet kontrolündeki sinema okulu, sinema endüstrisinin ideolojik bir araç olarak kullanılmasına öncülük ederek yeni bir sinema anlayışının ortaya çıkmasına

katkı sağlamıştır. Pudovkin, Kuleşov ve Vertov gibi sinemanın öncü isimleri de yenilikçi teknikleri ve kuramsal yaklaşımlarıyla dünya sinemasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu yönetmenler, sadece estetik ve teknik yeniliklere öncülük etmekle kalmamış, aynı zamanda sinemayı toplumsal, politik ve ideolojik bir platform olarak kullanarak Sovyet sinemasını güçlendirmiştir. Örneğin Sergei Eisenstein'in ilk filmi olan "Grev" (1924), sinemanın öncül propaganda filmlerinden biri olarak kabul edilmekte ve toplumsal protestonun şiddet içeren yönünü izleyiciye etkili bir şekilde aktarmaktadır. Aynı zamanda, Eisenstein'in 1925 yılında çektiği ve propagandayla özdeşleşen "Potemkin Zırhlısı», sadece Çarlık sistemine yönelik bir eleştiri sunmakla kalmayıp, aynı zamanda iç savaş niteliğindeki Ekim Devrimi'ni destekleyen ve toplum nezdindeki meşruiyetini güçlendiren bir nitelik taşımaktadır (Rotha, 2000, s. 155-156).

Sinema, Nazi dönemi Almanya'sında da sadece bir eğlence aracı olarak görülmemiş, aynı zamanda etkili bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Adolf Hitler ve Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) sinemayı, kitlelere ulaşabilmenin yanı sıra ideolojik mesajları halka iletebilecek güçlü bir araç olarak da değerlendirmişlerdir. Naziler, iktidara gelmeden önce parti içinde özel bir sinema birimi kurarak ilk filmlerini Nürnberg'de düzenlenen parti kongresinin çekimleri olarak üretmişlerdir. Daha sonra 1933 yılında NSDAP'nin iktidara gelmesiyle birlikte, Joseph Goebbels liderliğinde Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı kurulmuştur (Ascheid, 2003, s. 14). Goebbels'in kontrolündeki Alman sinemasının temel hedefi, Nazi rejiminin propaganda faaliyetlerini Alman hayatının her alanında etkin kılmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek adına, eğitim ve kültür odaklı sinema filmleri, haberler ve belgesel filmler aracılığıyla Alman halkına ulaşma stratejisi benimsenmiştir (Çakı, Gazi, Çakı vd, 2019, s. 157). 16 Şubat 1934 tarihli Reich Sinema Kuralları, Nazi Almanya'sında sansürün etkin bir şekilde uygulanmaya başlandığının belirtilerini taşımaktadır (O'Brien, 2004, s. 7). 1933 yılından itibaren üretilen filmler, genellikle politik olmayan konulara odaklanarak dikkat çekmiş ve bu yapımlarda özellikle komünist veya Yahudi karakterlerin olumlu bir şekilde tasvir edilmediği gözlemlenmiştir. Nazi propaganda filmleri arasında öne çıkan yönetmenlerden biri olan Leni Riefenstahl'ın eserleri, bu dönemin önemli birer parçasını oluşturmaktadır (Akyıl, 2017, s. 133). Leni Riefenstahl'ın *Triumph of the Will* (İradenin Zaferi-1935) ve *Olympia* (1938) gibi önemli eserleri, Nazi Almayası'nın güç ve üstünlüğünü vurgulamış, toplumsal bir birlik ve dayanışma atmosferi oluşturmuştur. Bu dönemdeki propaganda sineması, sadece görsel ve teknik açıdan etkileyici olmakla kalmamış, aynı zamanda ideolojik mesajlarını halka benimsetme amacını da taşımıştır. Tüm bu süreçlerde Nasyonal Sosyalizm, 1940'lı yıllarda düşmanını

İngilizler olarak belirlemiştir. Bu doğrultuda Goebbels'in 3 Milyon Reichsmark ile dönemin en büyük bütçelerinden birini ayırdığı *Titanic* (Selpin ve Klingler, 1943) filmi, dönemin en ilginç yapıtlarından biridir (Kellis, 2005, s. 24). Goebbels, bu film aracılığıyla İngiliz sivil deniz endüstrisinin çöküşünü resmederken, batan Titanic gemisi üzerinden Büyük Britanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlara teslim olma olasılığını vurgulamayı amaçlamıştır. Bu film, propaganda aracılığıyla bir mesaj iletmek ve seyircilere İngilizlerin zayıflığını ve çöküşünü ima etmek için özel bir dikkatle tasarlanmıştır (Saritaş, 2018, s. 344).

Nitekim Joseph Goebbels, Alman sinemasını etkili bir araç olarak kullanarak 1097 adet film çekirtmiş; savaş çabalarını desteklemek, düşmanları insanlık dışı göstermek ve ideolojik inançları pekiştirmek için şiddetin görsel dilini ustalıklı kullanmıştır. Nazi rejiminin propaganda filmleri, halkı savaşa duyarsız bırakmak ve savaşa olan desteklerini güçlendirmek adına sıkça milliyetçi temaları işlemiştir. Bu filmler, başta Yahudiler olmak üzere düşmanları kötüleme, kahramanlık öyküleri oluşturma ve savaşın gerekliliğini vurgulama gibi unsurları içermiştir.

Bugün dahi gücünü ve etkinliğini yitirmemiş Hollywood sineması ise Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) politik ikliminden güçlü şekilde etkilenen bir sinema türüdür. Hollywood, sinema tarihinin önemli bir aktörü olarak sadece eğlence odaklı değil, aynı zamanda çeşitli propagandist amaçlara hizmet eden yapımlarıyla da dikkat çekmiştir. Hollywood sineması, askeri ve kültürel propagandayı daha belirgin bir şekilde vurgulayarak genellikle karma propaganda türünden yararlanmış, stratejik ve uzun vadeli bir propaganda stratejisi izlemeyi tercih etmiştir (Altay ve Uğur, 2018, s. 24). Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları dönemlerinde Hollywood stüdyoları, ABD'nin savaş çabalarını destekleyen ve halk arasında birlik mesajı taşıyan bir dizi propaganda filmi üretmiştir. Bu filmler ulusal birliği pekiştirmek, düşmanları kötüleme ve savaşa duyulan vatanseverlik duygusunu artırmak gibi amaçlar gütmüştür. Bu bağlamda, Hollywood sinemasının propaganda tarihini anlamak, ABD'nin kolektif hafızasını ve kültürel kimliğini incelemek açısından da önemli bir kaynaktır. Hollywood'un propaganda sineması, sadece seyirciyeye eğlence sunmanın ötesinde, toplumun düşünsel ve duygusal dünyasını etkileyerek önemli bir etki oluşturmuştur.

1941'deki Pearl Harbor saldırısı, ABD'nin kendi ordusuyla ilgili propaganda filmlerine yönelmesine neden olmuştur. Savaşların etkisiyle sinemanın dilinde bir değişim yaşanmış ve bu dönemde Hollywood sineması, askerlere moral aşılayan filmler çekmeye başlamıştır (Çetin, 2014, s. 255). Beyaz Saray ile Hollywood'un iş birliği 1942 yılına kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. ABD Başkanı Franklin Roosevelt, öncü sinemacılar arasında yer alan John Ford ve Frank Capra gibi

isimleri Beyaz Saray'a davet ederek, psikolojik seferberlik bağlamında bir dizi film üretmelerini istemiştir. Hollywood'da kurulan bir irtibat bürosuna verilen görev ise ABD'nin dış politika ve eylemlerini desteklemek adına film projeleri geliştirmektir (Ryan ve Kellner, 1997, s. 32-36). Bu organizasyonlar, savaşın etkilerini ve Amerikan toplumunun savaşa olan katılımını artırmayı amaçlayarak sinema aracılığıyla güçlü bir etki oluşturma hedefine odaklanmışlardır. Bu çabalar sadece savaşın askeri boyutunu değil, aynı zamanda Amerikan toplumunun duygusal ve ideolojik dinamiklerini de yönlendirerek ciddi bir algı meydana getirmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın gölgesinde Hollywood sinemasına genel olarak ele aldığımızda, filmlerin büyük ölçüde ırkçı ve milliyetçi propaganda unsurları taşıdığı görülmektedir. Örneğin Nazi rejiminin en önemli projelerinden biri olan *Titanic* (Selpin ve Klingler, 1943) filmiyle aynı tarihlerde, Hollywood sineması da küresel çapta ses getirecek bir savaş filmine imza atmıştır. Hollywood yapımı *Casablanca* (Curtiz, 1942) filminde, *Titanic* (Selpin ve Klingler, 1943) filminin kahraman figürleri olan Almanlar, yine sinema perdesinin propaganda gücünün kullanımıyla düşman figürüne dönüşmüşlerdir.

Hollywood film endüstrisi, savaşın ardından Amerika'nın dünya çapındaki etkinliğini artıran önemli unsurlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Değişen dünya dinamiklerine göre Hollywood sinemasında propaganda, savaş dönemlerinde olduğu gibi doğrudan değil çeşitli kodlamalarla yapılmış, düşman figürleri ABD politikalarına göre dönemsel ve bilinçli olarak değişkenlik göstermiştir. Amerikan sinemasına ait olan bu teknikler ve kodlar, tüm bu süreçte propaganda sinemasında Hollywood'un yerini, diğer dünya ülkelerinden daha fazla öne çıkarmıştır.

3. Hollywood Sinemasının Kaygan İdeolojik Zemininde Propaganda ve Manipülasyon Kodları

Hollywood sinemasının manipülasyon gücünü izah etmek için son yıllarda kullanılagelen yumuşak güç kavramıyla birlikte bir analiz yapmak doğru olacaktır. Uluslararası sahnede varlığını sürdüren yumuşak güç, zorlama yerine ikna etme stratejisi üzerine kurulu olup, "eğer ikna edebilirsem, zorlama yoluna başvurmama gerek yok" prensibine dayanmaktadır (Nye, 2008, s. 29). Nye'nin vurguladığı gibi, Amerika'nın liderlik rolünü üstlenerek, başkalarını takip etmeye istekli olabilecek değerlerin öncüsü ve temsilcisi olması, liderlik maliyetini önemli ölçüde azaltabilir. Yumuşak gücün etkin kullanımı, çekici ve cazip olma yeteneği üzerinde odaklanmaktadır, bu da onu diğer propaganda araçlarından daha ekonomik kılmaktadır. Bu strateji, etki sürecini sadece bir kaynak olmaktan öteye taşıyarak diğer aktörlerde de tesir eder. Başarılı uygulamalarda yumuşak güç, karşılıklı

çıklarına dayanan ilişkilerde karşılıklı anlayışı artırabilir ve istenilen davranışları benimsetme konusunda güçlü araç olabilir. Bu sayede, uluslararası ilişkilerde sürdürülebilir bir liderlik stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır (Nye, 2002, s. 9).

II. Dünya Savaşı sonrasında Hollywood sineması, giderek küresel çapta genişleyerek etkileri günümüze kadar ulaşan hegemonik bir süreci başlatmıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte, ABD kendi kimliğini “liberal düşünce, özgürlük ve demokratik değerlerin savunucusu” olarak konumlandırarak, hegemonyasını kurmaya yönelmiştir. Bu süreç, Batı Avrupa ve birçok üçüncü dünya ülkesinin liberal düşünce ve demokratik değerleri benimsemesiyle sağlanmış, ABD'nin «rıza» temelli egemenliği belirlemiştir. Öte yandan, kendisine karşı olduğu düşünülen «karşı blok», özellikle de SSCB gibi ülkeler, bu süreçte ABD tarafından çevrelenmiştir. 1945 sonrası dönemden günümüze kadarki süreçte, ABD sadece ideolojik açıdan değil, aynı zamanda BM, IMF, Dünya Bankası ve NATO gibi uluslararası kurumlar aracılığıyla da hegemonyasını pekiştirmiştir (Çiftçi, 2009, s.204-216). Bu doğrultuda yeni muhafazakârlık ekseninde ABD, uluslararası politika ve örgütlere de tek yönlü ve çıkarını muhafaza etmek ekseriyetinde yaklaşmıştır (Demirkol, 2023, s. 66). Bu süreçte ABD'nin Orta Doğu politikası, Sovyetler Birliği'nin çöküşü, İsrail'in bölgedeki süper güç hâline gelmesi, Arap Birliği etkisinin azalması ve Arap petrolünün büyük ölçüde dost ve bağımlı devletlerin kontrolü altına geçmesi gibi konuları özellikle ele almıştır. Bu durum, Orta Doğu'nun korunması ve Amerika'nın bölgede bir hegemonya kurması anlamına gelmiştir (Cleveland, 2008, s. 567).

Bu gelişmelerin ışığında ABD'nin yumuşak güç unsurları arasında öne çıkan Hollywood sinema sektörü, kültürel etkileşimde bulunma ve dünya çapında Amerikan değerlerini yayma konusunda olağanüstü etkili bir rol oynamaktadır. Hollywood sineması, ekonomik ve teknolojik üstünlüğü ile küresel sinema endüstrisinde lider konumda bulunmaktadır. Bu sektör, sadece Amerikan toplumu için değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde bir kültür taşıyıcısı olarak da öne çıkmaktadır. Hollywood'un başarı faktörleri arasında pazarlama, halkla ilişkiler ve etkin propaganda tekniklerinin ustaca kullanılması da yer almaktadır. Bu stratejiler, Hollywood'un dünya çapında güçlü bir etki oluşturmasında kritik bir rol oynamakta ve Amerikan kültürünü, yaşam tarzını ve değerlerini küresel bağlamda tanıtmaktadır (Alca, 2016, s. 38). Hollywood sinemasının, diğer büyük devletlerin sinema sektörleriyle birlikte, sinemanın kültür taşıyıcılığı özelliğinden yararlanarak uluslararası sahnede Amerikan yumuşak gücünü pekiştirmesinde önemli bir rol oynadığı açıkça görülmektedir.

Amerikan hükümeti, televizyon yayınları ve sinema filmleri aracılığıyla ülkesini

çekici kılarak, popüler kültürün güçlü etkisiyle ABD'yi takip edilmesi ve merak uyandırılması gereken bir ülke olarak tanıtmaktadır. Hollywood filmleri, diğer ülkelerin halklarının ABD'ye büyük bir hayranlık beslemelerini, Amerika'ya karşı sorumluluk hissetmelerini ve Amerikan uluslararası politikalarını meşru ve ahlaki bulmalarını sağlamaktadır (Uslu, 2021, s. 87). Bu durum, uluslararası siyasette belirgin bir etki meydana getirmekte ve diğer devletlerin dış politikalarında ABD'yi takip etmeye daha istekli, arzulu ve hevesli olmalarına neden olmaktadır.

Hollywood sineması, genellikle komedi ve eğlence unsurlarıyla ilişkilendirilse de bu sinemanın ABD'nin dönemsel politikalarına göre şekillendiği bilinmektedir. Zira belirli tarih aralıklarında üretilen filmlerin detaylı analizlere tabi tutulmasıyla bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Western filmlerinde sıkça rastlanan ırkçı temalar, silah isyan, milli birlik ve askeri değerler gibi konular izleyici kitlesi tarafından kolaylıkla benimsenmektedir. Millettin birliği ve askeri değerler vurgulandığında, macera filmlerinde sıkça karşımıza çıkan CIA ve FBI gibi devletin bütünlüğünü savunan kuvvetler öne çıkarılmaktadır. Ayrıca, özellikle göçmen temasını işleyen filmlerde, özgürlük heykelinin önünden geçen göçmenleri tasvir etmek, halkın güvenini kazanma politikasının bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Hollywood sineması, hâlâ geleneksel klasik anlatı biçimini benimseyerek, her tarihsel dönemde kendi içinde amacına uygun bir yıldız oyuncu topluluğu sistemi oluşturarak bu politikalarla özdeşleşmeyi sürdürmektedir (Akyıl, 2017: 135).

Hollywood filmlerinde iyi ve kötü karakterler arasındaki net ayırım ve her zaman olumlu bir sonla biten filmler, Amerika'nın dönemsel sorunlarına karşı güçlü bir çıkışın yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu yapı, seyirci kitlesine ülkenin güçlü ve kararlı bir şekilde her zorluğun üstesinden gelebilecek bir yapıya sahip olduğu mesajını iletmektedir (Akyıl, 2017, s. 135). Ayrıca ABD'nin Hollywood sinemasında gözlemlenen tarihsel evrimde, düşman, kahraman ve anti-kahraman figürleri değişime uğramıştır (Teksoy, 2005, s. 221). Savaş döneminde, Nazi gibi belirgin düşmanlara karşı mücadele eden kahraman figürleri öne çıkarken, soğuk savaşın etkisiyle antikömünist kahramanlar ve karmaşık antikahraman karakterleri izleyiciyle buluşmuştur. Vietnam Savaşı sonrasında karmaşık karakterlerin ön plana çıkmasıyla birlikte Hollywood, düşman figürlerini ideolojik zıtlıklardan ziyade içsel çatışmalar ve ahlaki belirsizliklerle işlemeye başlamıştır.

Ancak son yıllarda, terör figürleri ve İslamofobi² unsurlarının sinemada yükselişi, Müslümanları sıklıkla terörist olarak yansıtmıştır. Hem Amerikan toplumu içerisinde hem de sinema sektörü içerisinde Yahudilere yönelik derin destek, özellikle

²“İslamofobi” terimi, “İslam” ve Yunanca “phobos” sözcüklerinin birleşimiyle türetilmiştir. Kavramsal olarak, İslamofobi, İslam'a karşı önyargı ve Müslüman azınlıklara yönelik sergilenen ırkçılık biçiminde yorumlanabilir (Rachel, 2008, s. 10).

İslamofobinin bir propaganda malzemesi olarak yoğun şekilde kullanılmasıyla sonuçlanmıştır. Aynı zamanda sektördeki Yahudi sermayesi de bu süreci doğrudan kontrol etmiş ve yönetmiştir. İslamofobi, genellikle medya aracılığıyla yayılan olumsuz imajlarla beslenmekte, bu durum Amerikan toplumunda karışık bir tutum oluşturmaktadır. Nitekim bir topluluğun geçmişle ilgili bilgi ve hatıralarını içinde barındıran toplumsal bellek, zamanla aktarılan öykülerle beslenir. Bu tür bellek, toplulukların kimliğini, özünü ve normlarını tanımlar (Özbulduk Kılıç, 2023, s.234). Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları, Amerika ve İsrail için ortak bir düşmanın varlığını beraberinde getirmiştir. Bu saldırılar, zaten bu propaganda çalışmalarıyla inşa edilmiş bir “olumsuz” imajla mücadele eden İslam dünyasının, Amerikan halkının gözündeki imajının daha da negatif bir hâl almasına neden olmuştur. Özellikle Amerika’daki Yahudi lobisi için 11 Eylül 2001, bir anlamda “şanslı gün” olarak nitelendirilebilir (Umerova, 2006, s. 230-235).³

Küresel şiddetin, onun en ciddi temsili olan savaşların ve terörün beyaz perdede geçirdiği bu dönüşümünde, Hollywood’daki Yahudi lobisi ve Yahudi yapımcıları ile yönetmenler de önemli bir rol oynamıştır. Özellikle 11 Eylül sonrası dönemde Yahudi lobisi, Amerikan toplumunda İslamofobiyi körükleyen ve terör temasını işleyen filmleri destekleyerek sinemada “öteki” kavramının oluşumunda etkin bir rol oynamıştır. Nitekim Yahudi yapımcılar ve yönetmenler, genellikle politik ve toplumsal meseleleri işleyen projelerle dikkat çekmiş ve Hollywood sinemasının ideolojik kaygan zeminine katkıda bulunmuşlardır.

4. Wag the Dog (1997) Filmindeki Hakikat Eleştirisi ve Dezenformasyon Tekniklerinin Güncel Konjonktürdeki Geçerliliği

Medyanın manipülatif gücünü anlamak için yine sinemanın eleştirel yönünden faydalanmak mümkündür. Bu bağlamda medyanın manipülasyon ve dezenformasyon gücünü göstermesi bakımından özellikle *Wag the Dog* (Levinson, 1997) filmi, mutlaka izlenmesi ve analiz edilmesi gereken bir yapıttır. Eleştirel bakış açısıyla toplum mühendisliğinin hangi noktalara varabildiği ve modern dünyada insanın hangi dezenformasyonlara maruz bırakıldığını anlamak bakımından bu yapıt oldukça önemlidir.

Wag the Dog (Levinson, 1997) filminin anlatı yapısının ve ideolojik kodlamalarının, güncel konjonktürde hâlen geçerliliğini koruyup korumadığının araştırılmasında ve yine güncel olayları açıklamadaki yeterliliğine karar verme aşamasında,

³ Yahudi lobisinin etkisi, Arap lobisinin ABD’deki zayıf durumuna da işaret etmektedir. Araplar, Yahudi lobisinin başarısını göremek kendi lobilerini oluşturmuşlardır ancak siyasi etki açısından Yahudilerin hâlâ önde olduğu ve etkin bir pozisyon elde ettiği bir gerçektir. Arap lobisinin varlığına rağmen siyasi arenada etkili bir şekilde Yahudi lobisiyle rekabet etmeleri zordur (Umerova, 2006, s. 230-235).

filmi yöntem olarak ideolojik eleştiri bağlamında ele almak, araştırma kapsamında önem taşımaktadır.

Filme geçmeden önce ideolojik film eleştirisi yöntemine kısaca değinmek gerekir. Yöntem, Marksist temellere dayanarak filmleri yalnızca kültürel eğilimleri yansıtan eserler olarak değil, aynı zamanda ideolojik belirlemelerin ürünleri olarak ele alır. Sosyoekonomik altyapı ilişkilerinin üstyapı ürünü olan filmleri anlamak ve açıklamak temel hedeftir. Bu eleştiri yaklaşımı, sosyolojik film eleştirisinden farklı olarak, filmlerin içsel anlatıları üzerinden özellikle ideolojik unsurlara vurgu yapar. Seyirciyi filmi sadece sanat eseri olarak değil, aynı zamanda toplumsal ideolojilerin yansımaları olarak anlamaya teşvik eder. Film eleştirisini bir adım öteye taşıyan bu perspektif, izleyeni filmi çevreleyen ideolojik unsurların derinlemesine anlaşılmasına yönlendirir (Özden, 2000, s. 30-35).

Wag the Dog, Barry Levinson'ın 1997 yılında yönettiği ve David Mamet'in senaryosuna dayanan, siyasi bir hiciv ve medya manipülasyonunu konu alan derinlemesine bir filmidir. Hikâye, Amerikan başkanının seçim öncesi cinsel taciz skandalının patlak vermesi üzerine, başkanın danışmanları tarafından bir kriz yönetimi stratejisi geliştirilmesi etrafında döner. Filmde, Conrad Brean (Robert De Niro) adlı acımasız bir medya stratejisti ve Stanley Motss (Dustin Hoffman) adlı ünlü bir film yapımcısı, kameraların önünde gerçekleşmeyen bir savaş senaryosu oluşturmak üzere yola çıkar. Bu sahte savaş, halkın dikkatini başka bir yöne çekmeyi amaçlayan karmaşık bir propagandist planın merkezindedir. İkilinin özgün yöntemleri, gerçek olayları manipüle etme yetenekleri ve medya gücünü kullanma becerileri, izleyiciye politika ve medya ilişkilerinin karmaşıklığını gösterir. Filmin ana teması, gerçeklik ile gösterilen gerçek arasındaki ince çizgide yatar. Filmde izleyici, gerçek olayların nasıl çarpıtılabileceği, manipüle edilebileceği ve medyanın bu süreçte nasıl bir araç olarak kullanılabileceği konularında düşünmeye teşvik edilir. Ayrıca, güç odakları arasındaki çıkar çatışmaları ve bu çatışmaların nasıl örtbas edilebileceği konuları da detaylı bir şekilde ele alınır.

Wag the Dog (Levinson, 1997), yalnızca politik bir hiciv değil, aynı zamanda güç dinamiklerini, medyanın etkisini ve toplumun algısını şekillendirmeye yönelik çabaları eleştiren zekice bir film olarak öne çıkar. Başkanlık krizini gölgede bırakma çabalarının komik ve düşündürücü yanları, izleyiciyi film boyunca gerilimli bir politik ortamın içine çeker.

İdeolojik film eleştirisi bağlamda incelendiğinde *Wag the Dog* (Levinson, 1997), siyasi mizahı, medya manipülasyonunu ve ideolojik eleştiriye iç içe geçiren bir anlatıya sahiptir. Film, izleyiciyi sahte bir gerçeklik içinde sürükleyerek, politika ve

medya arasındaki karmaşık ilişkileri, ideolojik manipülasyonun etkilerini ve devletin gücünü inceler.

Film; hiç var olmamış, ütopyik ya da distopik olaylardan ziyade Amerikan siyasi tarihinde mihenk taşı olmuş stratejilere ve olaylara, tarihi gerçeklikten beslenen bir gönderme niteliği taşımaktadır. Filmin açılış sahnesindeki “Köpek kuyruğunu niçin sallar? Çünkü köpek, kuyruğundan akıllıdır. Şayet kuyruğu akıllı olsaydı, köpeği sallardı” mesajı, daha ilk dakikada filmi özetlemektedir. Medya ve iktidar ilişkilerini yöntemleriyle birlikte açıklar, nitekim filmin ismi de bu mesajdan gelmektedir. Filmde iktidarın, sıradan insanlardan daha akıllı olduğu için iktidar olduğunun altı çizilmiştir. Bu sebeptendir ki sıradan insanların kontrolü onlardadır. Elbette egemen güçlerin toplumlar üzerinde hegemonik yapı kurmalarını sağlayan silahları vardır. Özellikle devlet nezdinde veya hükümetlerde bu araçlar, çalışmamızın önceki bölümlerinde de belirttiğimiz üzere ideolojik aygıtlar olarak karşılık bulur. Öyle ki filmin ilk sahnelerinde Beyaz Saray’da bir kriz vardır. Başkan, bir taciz skandalıyla karşı karşıyadır. Buna paralel olarak filmin çekildiği yıl, Amerikan Başkanı Clinton’ın, sekreteri Lewinsky ile yaşadığı skandalın patlak vermesi de filmin gerçeklik gücünü artırmıştır. Filmdeki başkanın yeniden seçim tarihine yalnızca iki hafta vardır ve ansızın ortaya çıkan bu skandal, anketlerde önde gidiyorken başkanı zora sokmuştur. Bu taciz iddialarının doğruluğu ya da yalanlanması film boyunca neticeye ulaşmamıştır. Nitekim filmin asıl yöneldiği nokta da bu değildir. Film açısından önemli olan toplum algısıdır. İşleri düzeltmek için başkanın medya danışmanlarından olan Conrad Brean devreye girer. Conrad’ın Beyaz Saray’a girdiği sahnede kameranın halıyı temizleyen elektrik süpürgesine odaklanması da ideolojik bağlamda Beyaz Saray’da dönen kirliliğin temizliğinin başlamasına yapılan metaforik bir gönderme olarak değerlendirilebilir. Kadrajın ön planında süpürge varken, kadrajın arka planında Conrad’ın saraya girdiğini görürüz. Conrad, medya manipülasyonunun toplum algısını şekillendirmedeki önemini çok iyi bilen ve bu konuda sayısız tecrübeye sahip bir danışmandır. Seçime kısa süre kala başkanın ismi skandallarla çalkalanıyorken, kaybedilecek oyları engellemek ve egemen ideolojiyi baki kılmak adına toplumun dikkatini ve toplum nezdindeki başkan algısını başka yöne çekmesi gerektiğinin idrakındadır. Bu doğrultuda en güçlü silah olan medyaya başvurur. Filmde çok ünlü bir Hollywood yapımcısı olarak resmedilen Stanley Motss ile anlaşır ve gerçekte var olmayan bir savaş senaryosunu ilmek ilmek işlemeye başlarlar. Amacı toplumun dikkatini bu skandaldan başka yöne çekmektir. Bu ancak en güçlü şiddet ve korku unsuru olan savaş kavramıyla gerçekleşebilir. Buradaki temel sorun, halkı bu savaşa ikna etmektir. Başka bir deyişle şiddeti savaş kisvesiyle gerekçelendirerek meşrulaştırmak ve toplum algısını

yönetmek, en başat görevleridir. Gerçekçi bir savaş senaryosu isterler ve bunun için Müslümanların yoğun yaşadığı bir ülke olan Arnavutluk'u seçerler. Filmde neden Arnavutluk'un seçildiği sorusu geldiğinde "Çünkü onlarla hiç sorunumuz yok ve dünya onları önemsemiyor." şeklinde cevap verilir. Önce gazeteler vasıtasıyla sahte haberler yaptırılır. Ardından bir Hollywood setinde, Arnavutluk'ta zulümden ve bombalardan kaçan bir kız tasvir edilir. Oynayan Amerikalı, yer Amerika ancak algı Arnavutluk'tur. Bu video kısa sürede basına servis edilir, gönderen egemen güçler olduğundan doğruluğu sorgulanmadan ABD halkı tarafından kabul edilir. Arnavutluk'a duyulan kin, başkanın taciz skandalının önüne geçmeye başlamıştır bile. Hollywood medya manipülasyonunun en kuvvetli aktörü olan "sahte kahraman" a gelmiştir sıra. Eski özel kuvvetler mensubu bir asker ismi ararlar. İsim düşünürken Yahudi kökenli olmasına özen gösterirler. Oluşturmak istedikleri algıya göre masumları Müslüman terörizminden koruyan İsrail kökenli kahraman bir Amerikan askeridir. Yapbozun tüm parçaları oturmuştur. Düşman Müslüman, kahramansa hem Yahudi hem de Amerikan'dır. Bu sayede toplum katında şiddet, "erdemli" bir savaş gayesiyle artık meşrulaşmış, taciz skandalı unutulmuş, dezenformasyon sonucu başkan gücünü ispatlamış ve oylarını artırmıştır. Tüm bunlar, devletin hiçbir masraftan kaçınmadan, ideolojinin stabilizasyonu için gerektiğinde cinayet işlemekten çekinmeden, ideolojik aygıtlardan ve bilhassa sinemanın ikna gücünden faydalanarak uyguladığı medya manipülasyonu ile gerçekleşmiştir. Filmin son sahnesi ise her şeyi özetler. Kendi hâlinde bir ülke olan Arnavutluk, hiç var olmamış bir savaş sebebiyle iç savaşa girer. Bu da ABD medyasının küresel etkilerinin üst düzey seviyesinin bir ürünüdür. Bu manipülasyon, Amerikan iç siyasetinde istikrarı sağlamakla kalmamış, farklı coğrafyalarda savaşa sebebiyet vermiş, en önemlisi her iki ülkenin halkı da medyaya inanmıştır.

Sonuç olarak bugün bu filmin ortaya koyduğu manipülasyon yöntemlerinin geçerliliğini yitirdiği söylenemeyeceği gibi, aslında bir noktada çok daha ileri safhalara katmanlaşarak yol aldığını söylemek yanlış olmaz. Özellikle günümüzde İsrail'in Gazze meselesinde yaptığı propaganda ve manipülasyon yöntemleri bunu kanıtlar niteliktedir. İsrail, Filistin ve Orta Doğu meselesinde dünya çapındaki geleneksel medya ağı ile yürüttüğü yöntemlerinin dışında hem sinema hem de sosyal medya ile ciddi bir bilgi kirliliği oluşturmaktadır. Bugün tüm dünya kamuoyu, İsrail kaynaklı hibrit tehditlerin ve sistematik dezenformasyon politikalarının hedefi konumundadır.

Yöntemsel olarak bakıldığında ise aslında İsrail'in Nazi döneminde tüm araçlarla yürütülmüş olan propaganda tekniklerini kopyaladığı görülür. Adorno'nun "Antisemitizm ve Faşist Propaganda" eserinde bahsettiği propagandanın özellikleri

göz önünde bulundurulduğunda aslında tam olarak bugün bu yöntemler İsrail'in yaptıklarıyla örtüşmektedir. Bu meseleler dünya basını tarafından araştırıldığında ise Yahudi düşmanlığı kozu kullanılarak gerçeklerin üstü yine İsrail ve destekçileri tarafından örtülmeye çalışılmaktadır. Filistinlilerin yaşam hakkını savunan haykırışlar İsrail'in yok edilmesini savunan hamleler olarak dezenformasyona uğratılmaktadır. Hatta Batı'da, Gazze'de yaşanan katliama ses çıkaran biri de Yahudi soykırımına duyarsız kalmakla itham edebilmektedirler. Müslüman ülkelerden gelen tepkiler ise doğal olarak bir düşmanlığın parçası olarak sunulmaktadır. Bu etkiyi daha da arttırmak adına İsrail ve destekçileri tüm dünyada bütün iletişim mecralarında İslam'ı ve Müslümanları hâlen ötekileştirmekte, onlara karşı sistematik kara propaganda faaliyetini devam ettirmektedir.

Hatta tarihin bir döneminde faşizmi eleştiren Frankfurt Okulundan Jürgen Habermas'ın bugün kendi ekolüne tezat bir şekilde İsrail'in saldırılarını destekleyen açıklamaları da karşı karşıya kalınan bu örgütlü propagandanın bir yansıması olarak karşımızda durmaktadır. Yahudi hayatının ve İsrail'in var olma hakkını savunan siyasi kültürle bağlantılı atfıyla, Nazi dönemindeki kitlesel suçlar ışığında Yahudi meselesini özel koruma gerektiren merkezi bir unsur olarak ortaya koyan Habermas, tüm dünyaya buna dair taahhütte bulunma çağrısı yapmakta bu mevzuyu da siyasi hayatındaki en temel unsur olarak görmektedir. Günümüzde Filistin'de yaşanan insanlık suçlarını yok sayan Habermas, tarihin kara sayfalarında her daim duracak bildirisinde özgürlük ve fiziksel bütünlüğe dair öz hakların ayrıştırılamayacağını ve herkese eşit şekilde uygulanması gerektiğini söylerken Filistinli çocuk ve kadınların yaşam hakkını bundan ayrı tutmamayı unutuyor ve aslında bir şekilde İsrail'in yaptığı katliamı da desteklemiş oluyor.

Sonuç olarak totaliter ideolojilerin propaganda ve manipülasyon yöntemleri yok olmamıştır ve hatta katmanlaşarak bugün dünyada uygulanmaktadır. Ne yazık ki tüm dünya, dünden daha fazla bir dezenformasyon saldırısının içerisinde ve insanlar dünyadaki haksızlıkları ve saldırıları göremez hâle getirilerek duyarsızlaştırılmaya çalışılmaktadır.

5. Sonuç

Bu çalışma kapsamında siyasi iktidarların, sinemanın propaganda gücünü kullanarak politik ideolojilerini, daha da özelinde bir şiddet unsuru olan savaş stratejilerini medya manipülasyonu yoluyla toplum nezdinde meşrulaştırma metotları ele alınmıştır. Bu bağlamda yöntem olarak medya manipülasyonunu küresel çapta en sık uygulayan Hollywood sineması ve güçlü bir örneği olan *Wag the Dog* (Levinson, 1997) filminin analizinden yararlanılmıştır.

Amerikan hükûmeti, dünya savaşları sürecinde tıpkı nasyonel sosyalist rejim yönetimindeki Alman sineması ve Sovyet Rusya sineması gibi doğrudan savaş propagandasına yönelerek sinemayı devletin bir ideolojik aygıtı olarak kullansa da doğası gereği çok değişkenli ideolojik zeminlere sahip olan yapıyla propaganda sinemasında kendine ait metotlar geliştirmiştir.

Sinemayı ideolojik katalizör görevinden çok da ayırmayarak ve yine bir ideolojik aygıt niteliğinde, propaganda ekseriyetinde yumuşak güç unsuru olarak da kullanmıştır. Bu durum, Amerikan siyasetindeki düşman figürlerinin tarihsel süreç içinde ideolojilere göre değişkenlik göstermesinin bir ürünüdür. Nitekim Amerikan ideolojik yapılanmasında ve dolayısıyla Hollywood sinemasında işlenen düşman figürleri, II. Dünya savaşında Naziler üzerinden faşizm, soğuk savaş yıllarında komünizm, 80'li yıllardan itibaren ise terörizm olarak şekillenmiştir (Koçak, 2022, s.101). Öte yandan bu ideolojik kaygan zeminde Hollywood sineması, kendine has propaganda kodlarıyla politik ideolojiye destek olmuştur. Her döneme özel düşman figürlerine karşı farklı propaganda sistemleri oluşturmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırılarından itibaren Batı literatüründe ve bilhassa ABD'de etkisini artıran İslamofobi ile Müslümanlar, 21. yüzyıl Hollywood sinemasının en başat düşman unsuru olmuştur. Bu oluşumun kaynağında Amerika'nın yıllardır süregelen Orta Doğu politikası ve İsrail ile olan stratejik iş birliğinin yukarıda da bahsettiğimiz Hollywood sinema endüstrisinde hâkim konumda bulunan Yahudi lobisiyle birleşmesi yer almaktadır. Özellikle 90'lı yıllarda filmlerde etkin bir şekilde işlenen Yahudi soykırımı teması, 2000'lerin başından itibaren Orta Doğu coğrafyasındaki terör temasıyla birleştirilmiş ve bu doğrultuda ABD-İsrail ilişkilerinin güçlenmesine hizmet eden filmler üretilmiştir. Bu filmlerde, dünya savaşları sürecine benzer şekilde bu kez de İsrail-Filistin gerilimi üzerinden şiddetin en güçlü temsili olan savaş kavramı, meşru gerekçelere dayandırılarak ve askeri kahraman figürlerine yer verilerek toplum nezdinde normalleştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü oluşturan *Wag the Dog* (Levinson, 1997) filminin ideolojik analizinde de görüldüğü üzere bu süreçte medyadan, sinematik unsurlardan ve gerçek ya da sahte olduğuna bakılmaksızın ideolojik olarak servis edilen haber videolarından sıklıkla faydalanılmış ve savaşın tüm bu süreçlerin doğal neticesi olduğu intibası oluşturulmuştur. Ancak tıpkı filmdeki gibi savaşın ne olduğundan bağımsız olarak ortaya çıkan gerçek; egemen ideolojilerin, medyanın propaganda gücünü kullanarak mevcudiyetini koruma altına aldığıdır.

Nitekim küresel bağlamda bu filmlerin, devam eden İsrail saldırılarıyla yürütülen soykırım hamlelerinin hangi toplumlarda makul kabullere ulaştığı, bir tartışma konusudur ancak asıl olan, bu filmlerin üreticisi konumundaki Amerikan ideoloji-

sinin, en azından kendi halkını ve mütteliklerini medya yoluyla manipüle edebildiği gerçeğidir ki savaşların katalizör aktörü olarak sinemayla bunu başarabilmiştir.

Konuyla ilgili ileride yapılacak akademik çalışmalarda, özellikle ABD seçim kampanyaları ve yaklaşan seçim süreçlerindeki medya reflekslerinin, süreç içinde çekilen filmlerin, bunlara paralel olarak seçim anketlerinin derinlemesine analizi ve ülke politikasına etkilerini ele alan araştırmalara odaklanılabilir.

Kaynakça

- Akyıl, L. (2017). Uluslararası ilişkilerde algı yönetimi aracı: propaganda sineması. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 2 (2), 129-139.
- Alca, A. N. (2016). Hollywood Filmlerinde Oryantalizmin Yeniden Üretimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Karabük Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Altay, S. ve Uğur, U. (2018). Sinemanın propaganda aracı olarak kullanılması: Ben Küba filmi. *Aydın Sanat*, 4(8), 13- 32.
- Althusser, L. (2002). İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları (4. baskı). *İthaki Yayınları*.
- Ascheid, A. (2003). *Hitler's Heroines Stardom and Womanhood in Nazi Cinema*. Temple University Press.
- Bulut, Y. (2011). İdeolojinin tarihçesi. *Sosyoloji Dergisi*, 23, 183 – 206.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern Orta Doğu tarihi* (M. Harmancı, çev.). İstanbul: Agora Yayınları.
- Curtiz, M. (Yönetmen). 1942. *Casablanca* [Film]. Warner Bros. Pictures
- Çakı, C., Gazi, M. A., Çakı, G. ve Almaz, F. (2019). Goebbels liderliğinde Nazi Almanyası'nda propaganda sineması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4),149-164. <https://doi.org/10.18037/ausbd.668634>
- Çetin, B. N. (2014). Propaganda olgusu ve propagandanın Amerikanlaşması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(2). 239-265.
- Çiftçi, K. (2009). Soğuk savaş sonrasında ABD: "Rız'ya dayalı "hegemonya'dan "imparatorluk" düzenine. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (5,10), 203-219.
- Demirkol, A. (2021). Understanding American Strategic Culture and Foreign Policy Through Robert Kagan: A Review. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*. 4(1). 1-17.
- Demirkol, A. ve Ş. E. Kırdım. (2021). Marksizm ve Uluslararası Hukuk: Teori mi Eleştiri mi?. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2021(1). 417-454.
- Jowett, S. G. ve O'donnell, V. (2014). *Propaganda and persuasion*. USA: Sage.
- Kellis, A. A. (2005). *Nazi propaganda and the second world war*. London: Palgrave Macmillan.
- Koçak, U. (2022). Soğuk savaş dönemi Hollywood sinemasında başkaldırı figürleri. *Yayın-*

lanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Levinson, B. (Yönetmen). 1997. *Wag the Dog* [Film]. Baltimore Pictures
TriBeCa Productions.

Marx, K., and Engels, F. (2013). Alman ideolojisi (T. Ok ve O. Geridönmez, Çev.). İstanbul:
Evrensel Yayınları.

McLaren, P. L. (1988). On ideology and education: Critical pedagogy and the politics of
empowerment. *Social Text*, (19/20), 153-185.

Nye Jr, J. S. (2008). *The powers to lead*. New York: Oxford University Press.

Nye Jr, J. S. (2002). *The paradox american power: why the world only superpower can't go
it alone*. New York: Oxford University Press.

O'Brien, M.E. (2004). *Nazi Cinema as enchantment*. Camden House.

Özbulduk Kılıç, I. (2023). Bireysel Bellekten Toplumsal Belleğe Dönüşümde Biyografi: Dil-
beray Filmi. Bahar Öztürk ve Beyler Yetkiner (Ed.), Türk Sinemasında Biyog-
rafik Filmler içinde (s. 209-237). Ankara: Nobel Yayınları

Özden, Z. (2000). *Film Eleştirisi*. İstanbul: Afa Yayınları.

Rachel, A. D. B. (2008). Anti-discrimination Laws, Islamophobia, and ethnicization of Mus-
lim identities in Europe and Australia. *Journal of Muslim Minority Affairs*,
28(1).

Reeves, N. (2004). *Power of Film Propaganda: Myth or Reality*, London:Continuum.

Riefenstahl, R. (Yönetmen). 1935. *Triumph of the Will* [Film]. Reichsparteitag-Film.

Riefenstahl, R. (Yönetmen). 1938. *Olympia* [Film]. Reichsparteitag-Film.

Rotha, P. (2000). *Sinemanın Öyküsü* (İ. Şener, Çev.). İstanbul: İzdüşüm Yayınları.

Ryan, M. ve Kellner, D. (1997). *Politik kamera* (E. Özsayar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

Sarıtaş, İ. (2018). Nazi döneminde sinemanın propaganda aracı olarak işlevi. *İletişim
Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2022(47), 329-350.

Selpin, H., Klingler, W. (Yönetmen). 1943. *Titanic* [Film]. Deutsche Filmvertriebs.

Taylor, R. (1998). *Film Propoganda Soviet Russia and Nazi Germany*. I.B. Tauris,

Teksoy, R. (2005). *Sinema Tarihi, 1*. İstanbul: Oğlak Bilimsel Kitaplar.

Umerova, Z. (2006). Yahudi lobisinin ABD içindeki konumu ve Orta Doğu politikasındaki
rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi.

Uslu, B.E. (2021). Yumuşak güç kavramı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yumuşak güç
unsuru olarak Hollywood sineması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ka-
rabük Üniversitesi.